

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	27.08.2019
Received / Makale Geliş	28.06.2019	Published / Yayınlanma	28.08.2019

AVRUPA ÜNİVERSİTELERİNDE MİSYOLOJİ BÖLÜMÜ VE TÜRKİYE'DEKİ İLAHİYAT FAKÜLTELERİNDE BİR DİSİPLİN OLARAK UYGULANABİLİRLİĞİ¹

THE DEPARTMENT OF MISSIOLOGY AT EUROPEAN UNIVERSITIES AND APPLICABILITY AS A DISCIPLINE IN THEOLOGY FACULTIES IN TURKEY

Dr. Öğr. Üyesi Ali Ulvi ÖZBEY

Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Bingöl / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-7880-8312

Pınar TOKLAR

Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Bingöl / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0003-3858-0293

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1329>

Reference: Özbey, A. U. & Toklar, P. (2019), Avrupa Üniversitelerinde Misyojoloji Bölümü ve Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Bir Disiplin Olarak Uygulanabilirliği, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(41): 2287-2299.

ÖZET

Toplumun dini değerlerinin ve bu değerlerin membasını aldığı toplumsal unsurların tahlil edilmesi genelde sosyolojinin özelde ise din sosyolojisinin konularını teşkil etmektedir. Evrensellik iddiasında bulunan dinler arasında olan Hristiyanlık ve İslamiyet'in toplumsal hayattaki etki alanı ve bu alanı kuşatan unsurlar azımsanmayacak derecededir, büyüktür. Bu araştırma; söz konusu dinlerin temel öğretileri arasında yer alan tebliğ-irşad ve misyonerlik üzerinedir. Bu bağlamda öncelikle tebliğ ve irşad anlayışı tanımlanmış, İslami öğretilerdeki yeri saptanmıştır. Her ne kadar teori ve uygulama açısından İslam'daki tebliğ anlayışı ile farklılık arz ediyor olsa da Hristiyan misyonerlik anlayışı ve bu anlayışın bilimsel uğraş alanı olan Misyon Bilim'inin/Misyojoloji'nin somut bir örnek teşkil etmesi, bu çalışmanın araştırma konusu olmasına sebep olmuştur.

Anahtar kelimeler: Din sosyolojisi, misyon, misyonerlik, misyojoloji, tebliğ, irşad

ABSTRACT

The analysis of the religious values of the society and the social elements that these values take over constitute the subjects of sociology in general and sociology of religion in particular. Christianity and Islam, which is among the religions claiming to be universal, have a significant impact on social life and the elements surrounding it. This research is based on intimation-Irsad and missionary which are among the basic teachings of the religions in question. In this context, first of all, the concept of intimation and Irsad was defined and its place in Islamic doctrine was determined. Although it differs in terms of theory and practice with the notion of intimation in Islam, the Christian missionary understanding and the fact that Mission Science / Missiology, which is the scientific field of this understanding, constitute a concrete example, made this study a subject of research.

Key words: Sociology of religion, mission, missionary, missiology, intimation, irsada

1. GİRİŞ

Din, dünyada var olan tüm birey ve toplumları etkileyen pozitif ve negatif yönlere sahip olan bir algı ve olgudur. Genel olarak bakıldığında insanlık tarihi ile birlikte anılan bu algı bireyleri ve toplumları etkileyen önemli bir değişkendir. Bu değişkenin kendi içinde birtakım unsurları bulunmakta, bu

¹ Çalışma 30.04.2019 tarihinde Din, Kimlik ve Gelenek Sempozyumu isimli organizasyonda bildiri olarak sunulmuştur.

unsurların etki alanı hiç de azımsanmayacak nitelikler taşımaktadır. Davet-tebliğ ruhu evrensellik iddiasında bulunan bütün dinlerde mevcut bir unsurdur. Hristiyanlık, İslamiyet ve gibi dinler bu iddiaya sahip dinler arasında yer almaktadır.

İslam dinin evrenselliği, bu dinin tüm insanları kucaklayıcı genel ilke ve prensipleri ile dünyanın her yerine ulaşma ve var olabileceği kapasitesi ile ilgilidir (Okumuş, 2008, s. 15). Bu durumun kaçınılmaz bir sonucu olarak İslam, tebliğ faaliyetleri ile bu amaç için dünyanın dört bir yanına açılma ideali geliştirmiştir, bu ideal İslam'ın ortaya çıktığı andan itibaren hep var olmuştur. Günümüzde bu işlevin merkezini İlahiyat Fakülteleri oluşturmaktadır. İlahiyat fakültelerinde yetiştirilen öğrenciler mezun olduklarında imamlık, vaizlik veya öğretmenlik gibi çeşitli alanlarda İslam dininin öğretilmesi için çalışmaktadırlar. Bu Mübelleğlere verilen eğitimin belli bir tebliğ metodu çerçevesinde gerçekleşmemesi durumu, söz konusu araştırmanın temel sorusunu doğurmuştur. Tebliğ faaliyetinde bulunacak olan öğrencilerin bu faaliyeti daha sistematik, düzenli ve bilinçli bir şekilde gerçekleştirebilme imkânı üzerinde durulmuştur. Somut bir örnek olarak ise Misyoloji bölümleri incelenmiştir. 20. yüzyılda misyonerlik de diğer ilim dalları gibi Misyoloji (missiology) adı altında bir ilim dalı olarak gelişmiştir (Taşcı, 2006, s. 28). Hristiyan misyonerliğin teolojik dayanakları ve değerlendirilmesi bağlamındaki çalışmaları ele alan bilimsel disiplin "misyon teolojisi", genelde misyonerlik ile ilgili bütün faaliyetleri inceleyen bilim dalı ise "Misyoloji" olarak adlandırılmaktadır (Gündüz, 2005, s. 15). Bu bağlamda bu disiplinin temeli olarak misyonerlik ve tarihçesi incelenmiştir. Ayrıca Hristiyanlıktaki misyonerlik anlayışı ve bu anlayışın zaman içerisinde geçirdiği değişim ele alınmış, İslam'daki tebliğ ve irşad anlayışı ve bu anlayışın tarihsel süreci üzerinde durulmuş aynı zamanda bu iki öğreti arasındaki farklar ortaya konulmuştur. Son olarak araştırmanın temel sorusuna akademideki temsilcilerle yapılan görüşme vasıtasıyla cevap aranmış, katılımcıların yukarıda değinilen konular hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Araştırma sonucunda bazı katılımcıların İslam'ın hiçbir zaman sistematik bir davet anlayışına sahip olmadığı bilgisinden yola çıkarak İslam'da davet uygulamasının sözden ziyade davranışla yapılması gerektiği bu yüzden yeni bir disipline sıcak bakmadıkları; bazı katılımcıların ise İslam'daki tebliğ ve irşad anlayışının bir sistematığe sahip olması gerektiğini düşündükleri, aynı zamanda söz konusu disiplin ile ilgili önerilerde buldukları görülmüştür. Bu araştırma öğretim elemanlarının konu hakkındaki görüş, arzu, istek ve çözüm önerilerini içermesi bağlamında önemlidir.

1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi

Araştırmanın konusu İslami öğretilerde bir dini davet ve toplumsal bütünleşme aracı olarak görülen tebliğ ve irşad anlayışının üniversitede müstakil bir disiplin olarak tahayyül imkânının araştırılması ve araştırma sorusu hakkında görüş ve düşüncelerin ortaya konulmasına yöneliktir.

Öncelikle tebliğ ve irşad anlayışının tanımlanması, İslami öğretilerdeki yerinin saptanması, toplumsal bütünleşme üzerinde etkisine yönelik iddiaların ortaya konulması amaçlanmıştır. Her ne kadar teori ve uygulama açısından İslam'daki tebliğ anlayışı ile farklılık arz ediyor olsa da Hristiyan misyonerlik anlayışı ve bu anlayışın bilimsel uğraş alanı olan Misyon Bilim'inin somut bir örnek teşkil etmesi, bu çalışmanın araştırma konusu olmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda Hristiyanlıktaki misyonerlik anlayışı ve bu anlayışın zaman içerisinde geçirdiği değişim ele alınmış, İslam'daki tebliğ ve irşad anlayışı ve bu anlayışın tarihsel süreci üzerinde durulmuş aynı zamanda bu iki öğreti arasındaki farklar ortaya konulmuştur. Son olarak araştırmanın temel sorusuna akademideki temsilcilerle yapılan görüşmeler vasıtasıyla cevap aranmıştır.

Bu araştırma evrensellik iddiası taşıyan iki büyük din olan Hristiyanlık ve İslamiyet'in davet-misyonerlik anlayışlarının ve bu anlayışlar aralarındaki uygulama farklarının incelenmesi bağlamında önemlidir. Aynı zamanda İslam'daki davet anlayışının tarihsel gelişimi ve toplumsal bütünleşme üzerindeki etkisinin anlaşılmasında önem arz etmektedir. Son olarak bu araştırma; öğretim elemanlarının tebliğ ve irşad anlayışının üniversitede müstakil bir disiplin olarak tahayyül imkânı hakkındaki görüş, arzu, istek ve çözüm önerilerini içermesi bağlamında önemlidir.

Çalışmada Bingöl Üniversitesi çalışma alanı seçilerek; 3 "öğretim üyesi" ve 1 "öğretim üyesi dışındaki öğretim elemanı" ile nitel araştırma metodu kullanılarak ve nitel araştırmanın tekniklerinden "görüşme" tekniği ile birlikte derinlemesine inceleme yapılmıştır. Görüşmeler aracılığıyla elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ise nitel içerik analizi kullanılmıştır.

1.2. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Profili

Araştırmaya katılan katılımcıların sosyo-demografik profilleri Tablo-1’de yer almaktadır:

Tablo-1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Profilleri

Katılımcının İsmi	Yaş	Cinsiyet	Alan	Unvan
G1	47	Erkek	Dinler Tarihi	Profesör
G2	30	Erkek	Din Sosyolojisi	Araştırma Görevlisi
G3	40	Erkek	Kelam	Doçent
G4	45	Erkek	Hadis	Doktor Öğr. Üyesi

Araştırmanın amacını ortaya koyan ve araştırmanın odaklanacağı temel sorular şunlardır;

1. İslam’da tebliğ ve İrşad anlayışı hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Hristiyanlıktaki Misyonerlik anlayışı hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Size göre bu iki davet anlayışı arasında ne tür farklar söz konusu?
4. Misyon Bilimi/ Misyoloji hakkında ne düşünüyorsunuz?
5. Size göre tebliğ ve irşad anlayışının ilahiyat fakültelerinde bir disiplin olarak tahayyül imkânı nedir?
6. Bingöl Üniversitesi’nin İlahiyat Fakültesi bünyesinde böyle bir disiplin oluşturma konusunda öncülük etme imkânı var mıdır?

1.3. Verilerin Analizi

Araştırmada; Bingöl Üniversitesi çalışma alanı seçilmiş, aralarında üniversitenin yönetim kadrosundan kişilerin de yer aldığı 4 Öğretim Elemanı ile nitel araştırma tekniklerinden “görüşme” tekniği ile görüşme yapılmıştır. Araştırmada, tamamıyla açık uçlu ve derinlemesine betimlemeye ilişkin 6 sorudan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma; 24-28 Aralık 2018 tarihleri arasında yüz yüze görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, görüşmeler aracılığıyla elde edilen verilerin değerlendirilmesinde nitel içerik analiz tekniği kullanılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE BULGULAR

2.1. Misyon Kavramı ve Katılımcıların Misyonerlik Üzerine Görüşleri

Latince “*missio*” teriminden gelen “*misyon*” kelimesi “*yetki, görev*” anlamlarındadır. Buna göre “*misyoner*” kelimesinin sözlük anlamı “*görevli, yetkili kişi*” dir. Terim anlamı olarak ise bir kişi veya bir grubun Hristiyanlık öğretilerini ulaştırmak için farklı toplumlara gönderilmesi anlamına gelmektedir (Erdem, 1999, s. 1). Bugün sahip olduğu anlamıyla misyon bir bireyin kendi dini öğretilerini başkalarına naklederek, bu kişilere kendi dininin öğretilerini benimsetmek üzere gösterdiği planlı bir çabadır (Yakıt, 2006, s. 11). Latince kökenlidir ve ilk kez Hristiyanlar tarafından kullanıldığı görülmektedir (Harman, 2004, s. 25). Hristiyan öğretilerde misyoner kavramı, Kilise ya da bir Hristiyan cemaat tarafından Hristiyanlığın mesajını bütün dünyaya iletmek gayesiyle hususi olarak eğitilen ve bu bağlamda özellikle Hristiyan olmayan ülkelerde yetkilendirilen kişi anlamına gelmektedir. Bu kimselerin meydana getirdiği akıma ise misyonerlik denilmektedir (Ayдын, 2015, s. 13).

Hristiyan misyon teolojisine göre misyon, Tanrı tarafından başlatılmış, daha sonra ondan Tanrı’nın Krallığı mesajını duyuran İsa Mesih’e geçmiştir. İsa Mesih’in çarmıha gerilmesi, Tanrı’nın Krallığı planını meşru hale getirmiş, İsa’nın ölümü sonrası devreye giren Kutsal Ruh da misyonu yürütmek üzere Kiliseyi yetkilendirmiştir. Böylece Kilise, Müjde’yi tüm dünyaya duyurma görevini üstlenmiştir (Turan, 2010b, s. 15).

Katılımcıların misyonerlik hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Misyonerlik Hristiyanlıkta kullanılan bir kavramdır. İsa Mesih’in mesajını duymayan insanlara duyurmaktır. İsa Mesih’in ölüp Tanrı’nın katına yükseldiği zaman Havarilerine milletleri, ulusları, halkları Baba Oğul Kutsal Ruh adına kutsama görevi verip gittiği teorisi vardır. Kaynağını Pavlus’dan alan bu teori insanları Hristiyanlaştırmak anlamına gelir. Misyonerlik, Afrika ve Doğu Asya ülkelerinde çok yaygındır. Ele geçirmek istediği

toplumları önce Protestan Kiliselerine bağlı hale getiriyor, dini bir temele dayandığı söylenemez.(G1,47,Prof.,2018)

Misyonerlik Hristiyanların kendi inançları adına insanları Hz. İsa'nın tanrılığını kabul ettirmek için yapmış olduğu faaliyetlerdir. Yani Hristiyanlıkta misyonerlik biraz daha örgütlü ve bugünkü dünyada biraz daha siyasi ayağı olan kurumsal olarak desteklenen bu niyetle az gelişmiş, fakir, gelişmekle olan ülkelerde faaliyetler gösteren kurumsal bir yapı desteği var. Dolayısıyla misyonerlik yardım faaliyetlerinde, kültürel faaliyet gibi pek çok alanda yapılıyor. Bütün bunlar aslında misyonerliğin çok boyutlu olduğunu ortaya koyuyor. (G3,40,Doç.,2018)

Hristiyanlık ya da Hristiyan toplumları dini propagandayı daha farklı biçimlerde yapmışlardır. Bunlardan biri misyonerlik faaliyetlerine sömürgeci ideolojilerini ekleyerek yapmışlardır. Aslında onları bir din verip din verilirken de karşılığında onlara hükmetmişlerdir. Misyonerlikte salt din değil din ile birlikte bir sürü şey götürülüyor. Kısacası yaşam kültürü götürülüyor. (G2,30,Araş.Gör.2018)

Misyonerlik Sömürgeciliğin ilk akıncı adımıdır. Dolayısıyla daha çok siyasi, ekonomik gücü elde etme temayülü var. Yani sömürgeciliğe varacak bir sonuç doğuruyor. (G4,45,Dr. Öğr. Üyesi,2018)

Anlaşılabileceği üzere misyonerlik faaliyetlerine pek sıcak bakılmamakta bu faaliyetler baskı ve sömürü aracı olarak görülmektedir.

2.2. Modern Döneme Kadar Misyon Düşüncesinin Yorumlanması

İlk misyonerlik çalışması Pavlus'un oluşturmuş olduğu metotla Filistin-Suriye bölgesinden başlamış, Kuzey Afrika ve Anadolu topraklarında yoğun bir şekilde devam etmiştir. 313 Milan Fermanıyla Hristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun himayesi altına girmiş, ilerleyen zamanlarda da Roma'nın resmi dini haline gelmiştir. Bu durum Hristiyanlığın yayılmasına muazzam bir katkıda bulunmuştur. Çünkü Roma İmparatorluğu, Hristiyanlığı kendi halkına çeşitli yollarla benimsetme yoluna gitmiştir. Bu yoğun faaliyet ve siyasî iktidar sayesinde yayılıp gelişen Hristiyanlık iki buçuk asır sonra karşında en büyük hasmını İslamiyet'i bulmuştu (Güngör, 2012, s. 16).

Haçlı seferleri Orta Çağ'da yürütülen en etkili misyonerlik çalışmalarındandır. Bu askeri seferler, Müslümanlara, Balkanlar ve Güney Avrupa'nın çeşitli kesimlerindeki Hristiyan topluluklarına karşı düzenlenmiştir. Bu dönemde, Roma Kilisesi, Misyonerlik vasıtasıyla kendi dini ve siyasal hükümlerini yaymaya çalışmıştır. Bu durum Ortodoks kiliselerinin doğuşuna sebebiyet vermiştir. Ortodoks kilisesinde misyon öğretisi büyük önem arz etse de Katolik kiliseleri kadar yoğun misyonerlik faaliyetleri düzenlenememiş; Katolik kiliseleri ise kendisi öğretisi dışında kalan bütün topluluk ve toplumlara misyonerler göndermiştir (Hajdari, 2016).

Martin Luther 1517 yılında Almanya / WITTENBERG Kilise'sinin kapısına 95 maddelik protesto yazısını asmamasıyla Hristiyan dünyasındaki en büyük bölünmelerin temelleri atılmıştır. Kısa zamanda birçok ülkede yayılan reform hareketi sonradan Protestanlık adını taşıyan büyük bir mezhep haline almıştır. Avrupa'da ortaya çıkan kapitalizm, rasyonalizm, özgürlük, insan hakları vs. birçok gelişmenin temelinde Protestan anlayışın büyük rolü olduğu öne sürülmüştür (Erbaş, 2015, s. 11).

18. yy ve sonrasında misyonerlik çalışmaları daha çok Ortadoğu'daki Müslümanlar, Ön Asya ve Uzakdoğu'nun Hindistan, Endonezya ve Malezya gibi Müslüman bölgelerde yoğunlukta idi. 19. yüzyılda K. Amerika'da ve çeşitli Avrupa ülkelerinde binlerce merkez kuruldu. 19. yüzyılda Ortadoğu Müslümanları içinde en etkili faaliyetler Presbiteryen Kilisesi tarafından yürütülmekteydi. Aynı zamanda İrlanda, İskoçya, İngiltere, Hollanda ve farklı Avrupa ülkeleri merkezli Protestan misyonerler de Müslümanlara yönelik misyonerlik çalışmaları gerçekleştirdiler. 19. yüzyıldan bu yana eğitim kurumu misyonerler için büyük bir çalışma alanı teşkil etmiştir (Gündüz, 2009, s. 8-15).

1965'de düzenlenen 2. Vatikan Konsülü'nde Hristiyan olmayan kişi ve toplumlarla diyalog kararı alındı (Gündüz, 2002, s. 11). Bunun yanında uluslararası yardım organizasyonlarında, Birleşmiş Milletler (BM) gibi üst yapılar altında projelendirilen çalışmalara partner olarak katılan birçok Hristiyan kurum vardır. Tarihsel süreçte Ortodokslar; dolayısıyla Doğu Hristiyanlığı çeşitli nedenlerle misyonerlik

konusunda pek aktif olamamıştır. Bunun en büyük sebeplerinden biri Doğu Hristiyan ülkelerinin Batı'dakilere göre emperyalizm aşamasına geçtiği zaman Hristiyanlık için 'din afyondur 'diyen Marksizm'i benimsemesi ve Hristiyanlaştırma yerine Komünizm ihracını Emperyalist amaçlarla kullanmasıdır (Akyüz, 2002, s. 22). Protestanlığın merkezi Amerika'da, diğer bütün merkezleri ise Avustralya, İtalya, İngiltere, Almanya, Japonya, Kanada, G. Kore ve Brezilya'dadır. Bu merkezlerden gönderilen Protestan misyonerler dünyanın dört bir yanına yayılmaktadır. Sosyalizmin çöküşü sonucu görev aldıkları Bulgaristan, Romanya ve Makedonya gibi eski Sosyalist Balkan Ülkeleri en başarılı oldukları ülkelerdir (Akyüz, 2007, s. 32).

2.3. Tebliğ ve İrşad Anlayışı Üzerine

Silm ve Selam kökünden gelen barış, güven, huzur, kurtuluş anlamları olan İslam (Boyacıoğlu, 1996, s. 149), Kur'an'da esenlik, güven (el-İsfehani, 2012, s. 509), Allah'a teslim olmak yoluyla barış ve huzura kavuşmak anlamlarına gelmektedir (Kalın, 2013, s. 25). Kuran'da Hz. Muhammed vasıtasıyla tebliğ edilen ve yalnızca Allah'ı ilah olarak tanıma, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak ve sadece O'na ibadet etmek temeline dayalı inanç sistemi olarak tanımlanmaktadır (Gündüz, 2017a, s. 253).

İslam dininin temel kaynağı olarak kabul edilen Kur'an- Kerim: itikat, ibadet, davranış, ceza, ahlak, nasihat, ilmi konular, peygamberler ve geçmiş ümmetler ve daha birçok konuyu kapsamaktadır (Klavuz, 2018, s. 272). İslam öğretisine göre bu Kutsal Kitap bizzat yaratıcının insanlara iletmek istediği mesajı içerir. Bu mesajın bütün insanlara iletilmesi anlamında Kuran'da tebliğ kavramı geçmektedir. Kuran'da; amacın en yükseğine ulaşmak, sonuna varmak, yeterlilik ve bir haberi bildirmek (el-İsfehani, 2012, s. 167) şeklinde kullanılan tebliğ, sözlükte; bildirmek (Klavuz, 2018, s. 231), taşımak, götürmek (Karaman, 2006, s. 369), ulaştırmak (Demirci, 2013, s. 151) gibi anlamlara gelmektedir.

İslahat da; peygamberlerde bulunması gereken vacip sıfatlardan birisi olup, peygamberlerin vahiy yoluyla Allah'tan gelen bilgilerin hiçbirini gizlemeden, eksiltmeden ve herhangi bir ilavede bulunmadan insanlara bildirilmesine denir (Karaman, 2006, s. 369). Kısacası Tebliğ, İslam öğretisinin tüm insanlara ulaştırılması anlamına gelir (Okumuşlar, 2007, s. 103). Mübelliğ yani tebliğci ise, tebliğ görevini yerine getiren kişiye denir (Şanver, 2000, s. 433). Tebliğ görevinde ilk ve en etkili kişi peygamberdir (Maide, 5/67) (Ölmez, 2013, s. 2).

Kuran'da doğruluk, olgunluk, doğru yolu bulma yeteneği anlamında kullanılan Rüşd kelimesinin (el-İsfehani, 2012, s. 428) kökünden mastar olan irşad kavramı sözlükte; "Doğru yolu bulup kararlılıkla benimsemek." anlamına gelmektedir. Burada sözü edilen yolun maddî manada olması mümkün görülmele birlikte daha çok aklı-manevi alanı ilgilendirdiği kabul edilir (Topaloğlu, 2016). Aynı zamanda "doğru yolu göstermek" anlamına gelen irşad, İslahatta ise "Dini görevlerini yerine getirmeye çağırarak." demektir (Karaman, 2006, s. 320).

Aşağıda katılımcıların tebliğ ve irşad anlayışı hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir:

Peygamberlerin en önemli sıfatlarından biri tebliğdir. Yani Allah tan almış olduğu emirleri insanlara yaymaktır. Sadece yaymak değil göstermektir de. Yani temsil. Bu uygulama aynı zamanda Müslümanların sıfatını da ifade eder. İrşad da aydınlatmak mükemmel hale getirmektir. Ve bütün Müslümanlar tebliğ yapmakla yükümlüdür. İslam zaten tebliğ ve irşad üzerine gelen bir din yani İslam sadece bir bölgeye gelmiş bir din olsaydı yayılmacı bir din anlayışı olmazdı. İslam'da bir peygamber gelirken tebliğ metotlarıyla gelir zaten şöyle düşüünün bir bilgi veriyor ve bilgiyi kişiye verirken bile bunu tebliğ edeceksin amacıyla veriyor. Yoksa bu bilgi sana ait ya da yaşadığı bölgeye ait bir bilgi değildir diyor. Bu İslam'ın evrensel oluşunun bir göstergesidir. Aslında birçok dinde temel özelliktir ama bazı inançlar kendi toplumlarında kısıtlı kalmışlardır. Hiçbir toplum yoktur ki kendi benimsediği inancı bir başka gruba veya topluma tebliğ ve irşad etmeye çalışmasın. Fakat İslam'ın irşad yöntemi toplumu ve insanları düzeltmeye yöneliktir. Bu da onu evrenselci anlayışa sahip diğer dinlerden ayırıyor. (G2,30,Araş. Gör.2018)

Her Müslümanın İslami değer ve inancını usulüne uygun bir şekilde başkalarına anlatmak temel vazifelerimizdendir. İslam'ın da önem verdiği bir durumdur. Ama en önemli vazife önce yaşamaktır. Bir Müslümanın ahlaklı davranışlar sergilemesi de aslında bir nevi tebliğ sayılır (G4,45, Dr. Öğr. Üyesi.2018)

Hz Muhammed'in ve Müslümanların İslam'ı anlatması bir tebliğ, insanları iyilik ve kötülük konusunda aydınlatması bir irşad faaliyetidir. İslam'da tebliğ ve irşad faaliyetleri hak ve adaletin, doğru ve yanlışın bilinmesi adına aslında her insanın dini ve ahlaki sorumluluğudur. Dolayısıyla herkes kendi bulunduğu sosyal çevreyi ihya etmekle, işe doğruyu getirmekle, yanlış izole etmekle yükümlüdür. Bu açıdan baktığımızda bir gerekliliktir. Zaten Kuran-ı Kerim'de bütün insanlar için yeryüzünde bu görevi kabul edenler Müslümanlar olduğu için en başta Müslümanlar üzerindedir. Ali İmran suresi 104. Ayetten bunun bir farz-ı kifaye olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla bunun sistemli ve örgütlü bir şekilde yapılmasını istiyor. Yani bu işin yapılması gerek. (G3,40,Doç.2018)

Katılımcıların verdikleri cevaplar sonucu, İslam'ın evrensel anlayışa sahip bir din olduğu, tebliğ ve irşad faaliyetlerinin her Müslümanın yapması gerektiği, böylece toplumsal düzenin sağlanacağı görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

2.4. Tarihsel Süreç İçerisinde Tebliğ ve İrşad

İlk tebliğ hareketi Hz. Muhammed tarafından 614 yılında başladı. Hz. Muhammed yaklaşık 21 yıl sürecek tebliğ faaliyetine kendi yakın çevresinden başlamıştır. Hz. Muhammed Dönemi tebliğ faaliyetlerini; Medine Hicreti öncesi ve sonrası olarak iki döneme ayırmamız mümkündür. Bu dönemde vuku bulan tebliğ faaliyetlerinin etki alanı İslam'ın içinde doğmuş olduğu Mekke toplumunun dini, sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasî yapısından kaynaklanan problemlerden dolayı dar ve sınırlıdır. Bu dönemde en etkili hareketlerden biri 615 yılında Müslümanlardan oluşan 15 kişilik bir kabile Mekke'den Habeşistan'a gitmesi ile gerçekleşmiştir. Bu gelişme İslam'daki ilk hicret olarak kabul edilmesi, Hz. Muhammed'in-İslamiyet'in- Afrika ile tanışmasını sağlaması bağlamında İslam tarihinde büyük bir öneme sahiptir. Yine hicret öncesi dönemde Hz. Muhammed ile Medineliler arasında 620'de Birinci Akabe Biati ve 622'de İkinci Akabe Biati gerçekleştirmiştir. İkinci Akabe Biati Medinelilerden iyiliği emredip kötülüğü önlemeye çalışacaklarına dair maddeler içermesi bağlamında İslami tebliğ açısından büyük önem arz etmektedir (Fayda, 2019, s. 4-7). Aynı zamanda bu antlaşmalar İslamın tebliğ tarihinde bir milat olarak kabul edilebilecek Hicretin ilk adımı niteliğindedir. Hicret, Müslümanlar için tebliğ ve irşadın farklı ülke ve coğrafyalara temas etmesinin adı olmuştur. Bu bağlamda İslam dininin evrensel bir boyut kazanması bu motivasyonla beraber gerçekleştirilmiştir (Açık, 2015, s. 1).

Hicret'in ilk senesinde; 10 binden fazla Medine nüfusu içerisinde azınlık niteliğinde olan Müslüman nüfusu (Hamidullah, 2018, s. 162), Hicretin 12. senesinde Medine nüfusunun neredeyse tamamını oluşturmaktaydı (Açık, 2015, s. 1). Hicretten kısa bir süre sonra sadece Medine'de değil Arap Yarımadası'nın neredeyse tümünde Müslüman nüfusunun artışı yaşanmış, ekonomik ve sosyo-kültürel yapıda da köklü değişimler yaşanmıştır.

Bu dönemde tebliğ yolunda önemli adımlar; Hz. Muhammed'in hicret sırasında Küba'da bir mescit inşa etmesi ile başlamıştır (Hamidullah, 2016, s. 59). Hz. Muhammed'in Medine'ye vardığında yaptığı ilk tebliğ faaliyeti, tebliğ, eğitim-öğretim görevlerinin yürütülebileceği; ibadet ve idarî merkez olarak kullanılacak bir mescit yaptırmak olmuştur (Yiğit, 2011, s. 171). Hz. Muhammed'in mescidin İslami bir merkez olması isteği üzerine mescitte Suffa adı verilen bir okul ihdas edilmiştir (Hamidullah, 2016, s. 63). Suffa'da yetişenlerin en önemli görevi İslam'ı anlatmak ve yaymaktır (Aksoy, 2010, s. 46). Hz. Muhammed sonrası İslam medeniyetinin Arap Yarımadası'nın dışına taşınmasında etkin rol oynayan birçok sahabe Suffa'da yetişmiştir (Ağırman, 2007, s. 105). Aynı zamanda Müslüman olan veya olmak isteyen kişiler veyahut kabile reisleri, İslam'ı öğrenip kabilelerine anlatmak için Suffa'ya gelirlerdi (Aksoy, 2010, s. 46). Anlaşıldığı üzere mescidin hem İslami tebliğ hem de bu tebliğ görevini gerçekleştirmek için öğrenciler yetiştirme fonksiyonu bulunmaktaydı. Bunun yanında Bedir Savaşı (13 Mart 624) hem Müslümanların Arap Yarımadası'nda büyük bir itibar kazanmalarına sebep olmuş hem de Hz. Muhammed'e İslamiyet'i tebliğ için geniş bir alan açmıştır. Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Hz. Muhammed, devlet başkanlarına davet mektupları göndermiştir (628). Bu mektuplar, Yemen ve Habeşistan'da İslamiyet'in kabul edilmesini sağlamıştır (Fayda, 1982, s. 11-76). Hz. Muhammed'in vefatından sonra İslam tarihinde Emevi-Abbasi (661-1258), Endülüs (711-1492) ve Selçuklu-Osmanlı olmak üzere üç büyük medeniyet kurulmuş; İslami tebliğ, doğrudan ya da dolaylı olarak bu medeniyetlerin eliyle gerçekleştirilmiştir. Peygamberin vefatından sonra (632) Arap Yarımadası'ndan hareket eden Müslümanlar bir asır içerisinde tarihin en kadim medeniyetlerinden olan Sasanilere son

verip; Irak, Horasan, Türkistan ve kısmen Hindistan'ı fethederek Çin sınırına; Batı istikametinde ise Suriye, Mısır Kuzey Afrika ve Endülüs'ü fethederek 732'de Paris sınırına kadar gelmişlerdir (Özdemir, 2006, s. 89). İslami fetihlerin yanında tebliğ görevini üstelenen sahabenin büyük bir kısmı çevre ülkelere ve yörelere dağılarak İslam'ı anlatmaya çalışmışlardır (Akbaş, 2011, s. 115-137). Dört Halife Dönemi'nde; din, siyaset üzerinde etkili konumda iken, Emevi ve Abbasiler döneminde; siyasetin din üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Bu dönemde tebliğ amaçlı fetih hareketleri daha çok siyasi odaklı olmuştur. Miladi 8. yüzyıl ortalarında duraklayan bu fetih dalgası 9. yüzyıldan itibaren önce Selçuklu ardından Osmanlılar tarafından yeniden harekete geçirilmiş ve sonuç olarak Anadolu ve Balkanlar da İslam coğrafyasına katılmıştır (Özdemir, 2006, s. 89).

İslamiyet'te; Hristiyanlıkta olduğu gibi dini propaganda hiçbir zaman sistemli bir şekilde yürütülmemiştir. İslam'da; Hristiyanlıkta olduğu gibi papazın ve din adamları organizasyonun olmayışı, Müslümanlarda tebliğin Hristiyanlıktaki misyonerlikten farklı şekilde sergilenmesine yol açmıştır. Tek istisna İslam'da dini tekke-tarikatların bulunmasıdır (Arnold, 2007, s. 521-522). Tekke ve tarikatlar İslam'ın yayılmasında büyük başarı sağlamışlardır. Güney Asya ve Uzak Doğu ülkeleri ile Cava Adaları ve Endonezya; Afrika'nın birçok bölgesi ile Kafkasya da tasavvufun bu müesseseleri vasıtasıyla İslam dinini kabul etmişlerdir (Bardakçı, 2016, s. 372). Propagandanın teşkilatlı ve sistemli bir şekilde yürütülmesi için cemiyetlerin oluşturulması İslam tebliğ tarihinde yeni bir gelişmedir (Arnold, 2007, s. 555). 1870'li yıllarda Osmanlı'da davet için bir teşkilat kurulmuş fakat Osmanlı-Rus Savaşı (1878) yüzünden faaliyette bulunmamıştır. Reşid Rıza 1910'da Kahire'de 'Davet ve İrşad Evi' adı altında bir teşkilat kurmuştur (Aksu, 2018, s. 19). Bunun gibi teşkilatlar daha sonra Hindistan'da da kurulmaya başlanmıştır. Haydarabat'ta Encümen-i Tebliğ-i İslam, Encümen-i Hami-yi İslam, Kanpur'da Medrese-i İlahiyat, Delhi'de Encümen-i Hidayet-i İslam, Pencap'ta Encümen-i İrşad ve Ta'lim-i İslam kurulmuştur (Arnold, 2007, s. 557). Günümüzde Kahire'de Camiatü'l-Ezher, Medine'de el-Camiatü'l-İslamiyye, Mekke'de Camiatu Ümmil-Kura, Riyad'da Camiatü Muhammed b. Suud'a bağlı Külfiyetü'da' ve ve Usulü'd-din fakülteleri, Pakistan'da Cemaat-i Tebliğ ve Cemaat-i İslami ve Mekke'de "Rabitatü'l-Aiemi'l İslam" kurulmuştur (Aksu, 2018). Aynı zamanda 1941'de Ebu'l Ala Mevdudi tarafından İngiliz sömürgeciliğine karşı kurulmuş Cemaati İslam Hareketi, İslami tebliğ için büyük faaliyetlerde bulunmuştur (Aksöz, 2018). Türkiye'de ise Dinî İhtisas Merkezleri bulunmaktadır. 8 ilde şubesi bulunan bu yapılanma hala devam ettirmektedir.

2.5. Tebliğ ve Misyonerlik Kavramları Arasındaki Niteliksel Farklılıklar

İslami tebliğde başlıca amaç, insanları doğru kabul edilen inanca davet etmek, kurtuluşları için araç olmaktır. Tebliğ gönüllülük esasına dayanır, bu bağlamda dini propaganda açısından İslamiyet'i Hristiyanlıktan ayıran en büyük fark ülkenin politik kuruluşlarının, istihbarat kuruluşları ve kamsal ve kurumsal kurumların dahil olmayışı, hususi göreve ve görevlendirmeye yer verilmeyişidir (Ünal, 2005, s. 31). Hristiyanlık hiyerarşik bir oluşum dahilinde, yalnızca dini bir çalışma değil, politik gücü, "ideolojisi" bulunan "özel bir teşkilat"tır. Tebliğde güzel ve hikmetli sözle davet etmek haber vermek bildirmek esastır. Örneğin ayette "(Ey Muhammed!) Sen Rabbinin yoluna hikmetli ve güzel sözle davet et ve onlarla en güzel şekilde mücadele et." (Nahl, 16/125) ifadesi yer almaktadır. Mücadele sözcüğünün "en güzel" ifadesiyle kayıtlandırılması, tartışmanın, her halükârda mantıksal bir muhteva ile ve estetiksel bir güzellikte yapılmasının zorunluluğunu göstermektedir (Hacımuftuoğlu, 2014, s. 40). "O halde nasihat et, çünkü sen ancak nasihat edicisin zorba değilsin" ayeti ile tebliğin sınırı çizilmektedir.

Misyonerlikte ise Machiavellist bir anlayış hâkimdir. Ekseriyete göre ilk misyoner kabul edilen, Paganist kültür içerisinde etkili olan Pavlus, insanların Hristiyanlaşması uğruna hemen her şeyi meşru görmüştür (Zengül, 2007, s. 17). O'nun Korintlere yazdığı birinci mektubunda: "Ben özgürüm, kimsenin kölesi değilim. Ama daha çok kişi kazanayım diye herkesin kölesi oldum. Yahudileri kazanmak için Yahudilere Yahudi gibi oldum. Kutsal yasaya uymak zorunda olmadığım halde yasaya uymak zorunda kalanları kazanmak adına kendimi onlara yasaya uymak zorundaymışım gibi gösterdim. Güçsüzlerle güçsüz oldum. Bir yolunu bulup bazı insanları kurtuluşa erdirmek için herkesle her şey oldum." sözleri Misyonerlik metodunu ortaya koymaktadır (Ünal, 2005, s. 32). Misyonerler için ise kriz vakitleri önemli bir yere sahiptir. 17 Ağustos 1999'da meydana gelen Marmara Depremi ve Şubat 2001'deki Ekonomik Kriz misyonerlerin işlerine yaramış, Protestan Misyonerler, bu yardımın yanında Hristiyanlık propagandası da yaparak, dönemin gazetelerine konu olmuşlardır (Harman, 2004, s. 178). Tebliğde politik ve ideolojik bir amaç güdülmemektedir. Misyonerlik ise; "Süper Güçlerin Yeni Dünya

Düzenini Oluşturmak”, yetkilerini genişletmek adına dünyayı tek bir kutup haline getirmek için kullandıkları bir metot konumundadır (Ünal, 2005, s. 32).

Katılımcılara göre tebliğ ve misyon anlayışını birbirinden ayıran en önemli özellikler şöyledir:

Misyonerlik kendi inancını herkese duyurmaktır. Bu yönüyle tebliğ ile yakın olduğunu görüyoruz. Ancak Hristiyanlıkta Pavlus'un yatığı gibi "herkesle her şey olma" anlayışı vardır. Bunun anlamı şudur: Hristiyanlığı yaymak için her yol mubahtır. Ama tebliğde İslam'ı yaymak için her şey olmaya gerek yok. Dürüst olmanız yeterli. Aynı zamanda İslamiyet'te sadece tebliğ edilir zorlama yoktur. Oysa Hristiyanlıkta 'Proselitizm' diye bir kavram vardır. Zorla din değiştirmek anlamına gelir. Mesela Katolik kilisesinin Moskova Kilisesini zorla Hristiyanlaştırmaya çalıştığını biliyoruz. Bu anlamda düşününce tam olarak tebliğe denk gelmiyor. Daha çok sosyopolitik bir tarafı var. (G1,47,Prof.,2018)

Gerek Hristiyanlık gerek Müslümanlık yani bir önceki soruda da belirttiği gibi birçok dinde misyonerlik faaliyetleri zaten var. Ama bu misyonerlik dediğimiz şey biraz daha kurumsallaşmış bir şeydir. Yani şimdi sen bir şeye inanırsın inandığın şeyi anlatmak istersin fakat bu istediğin şey çok etkili olmaya bilir. Bazen misyonerlik faaliyetleri bunun biraz daha kurumsallaşmış halidir. Bunun bir kilisesi, bir camisi yani ibadet yeri olması gerektiği misyonerlik faaliyetler için kurumların belli maddi manevi destekte bulunduğu hususu olmalıdır. (G2,30,Araş.2018)

Her dinin kendi inancını başkalarına benimsetme, yayama hakkı vardır elbette. Fakat ben Hristiyan misyonerliğini bir tebliğ faaliyeti olarak görmüyorum bunun altında bir takım siyasi ve ekonomik emeller söz konusu. İslam'daki tebliğin sınırları vardır siz inancınızı benimsetmek için her yola başvuramazsınız, Hristiyanlıkta biraz da bu var. (G4,45, Dr. Öğr. Üyesi,2018)

İslam'daki tebliğ daha çok doğruyu hatırlatma ona bildirme yani zikretme boyutundadır. Yani dikte etme bir şekilde tuzağa düşürme insanları kendine mahkûm etme gibi bir şey yoktur. Fakat Hristiyanlıkta böyle değil Misyonerlik faaliyetleri yapıldıkça kilise cemaati de saygınlığını artıracaktır. Dolayısıyla bir anlamda onların nazarında Allah ile ilişkiniz daha fazla artacaktır. Bir de misyonerlik çok örgütlü yapılıyor. İrşadın faaliyetleri bireysel yapılıyor yani insanları gittiği ortamda doğruyu anlatması inancına sahip çıkma sistematik bir hal olmuş değildir. Ama hiç olmadığı anlamı da yok her cemaatin kendi sistematığı, kendi üslubu ve yöntemi var ama misyonerlik gibi uluslararası çapta değil. (G3,Doç.,40,2018)

Katılımcıların Misyon-Tebliğ bağlamında Hristiyanlık ve Müslümanlık arasındaki farkı zorlama ve gönüllük esasına dayalı olması; sosyopolitik ve din kaynaklı olması; kurumsallaşmış ya da bireysel yollarla yapılması şeklinde ifade ettiği görülmektedir.

2.6. Batıda Misyonun Akademi'deki Kürsüsü Olarak Misyoloji ve Emsal Teşkil Edebilirliği Üzerine

20. yüzyılda misyonerlik de diğer ilim dalları gibi Misyoloji (missiology) adı altında bir ilim dalı olarak gelişmiştir (Taşcı, 2006, s. 28). Hristiyan misyonerliğin in teolojik dayanakları ve değerlendirilmesi bağlamındaki çalışmaları ele alan bilimsel disiplin “misyon teolojisi”, genelde misyonerlik ile ilgili bütün faaliyetleri inceleyen bilim dalı da “Misyoloji” olarak adlandırılmaktadır (Gündüz, 2005, s. 15).

Süleyman Turan; bir disiplin olarak misyoloji'nin tarihçesini çalışmasında şu şekilde özetlemiştir:

“Misyoloji'nin formal bir disiplin olarak tesisine giden yolda 3 temel adımdan söz etmek mümkündür:

1. İlk defa F. D. Schleirmacher, “misyon teorisi” adıyla söz ettiği disiplini, Teolojinin ayrı bir bölümü olarak telakki ettiği Pratik Teoloji alanına dâhil etmiştir.

2. A. Duff, 1867 yılında Edinburgh'da deniz aşırı ülkelerde faaliyet yürütecek misyonerlerin eğitildiği “Evanjelik Teoloji” kürsüsünü kurmuştur.

3. *Gustav Warneck, 1896 yılında Halle Üniversitesi'nde açılan "Misyon Bilim" kürsüsüne atanmıştır. 1910 yılında Edinburgh'ta düzenlenen Dünya Misyon Konferansı'nda yaşanan güdülenme ve misyonda eğitimin rolüne yapılan vurgu, kiliseler ve misyon teşkilatlarını harekete geçirmiş ve bunun sonucunda önce Almanya, Hollanda ve İskandinav ülkelerindeki teoloji okullarında daha sonra da Amerika ve Kanada'daki seminary ve ilahiyat okullarında Misyoloji bölümleri tesis edilmiştir. XX. yüzyılın ikinci yarısından sonra oluşturulan Amerika Misyoloji Topluluğu, Evanjelik Misyoloji Topluluğu ve Uluslararası Katolik Misyologlar Birliği gibi topluluklar, disiplinin gelişimine önemli katkılar sağlamış ve sağlamaya da devam etmektedir. Bugün gelinen nokta itibarıyla sadece Kuzey Amerika ve Avrupa'da değil, Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki teoloji okullarının birçoğunda Misyoloji eğitiminin ve araştırmalarının yapıldığı bölümlerin yer aldığını ifade etmek gerekir (Turan, 2010a, s.39).*

Turan Misyoloji bölümlerinde yetiştirilen kişilerin kazandığı nitelikleri 'Misyoloji' adlı eserinin ilerleyen sayfalarında misyoloji disiplini kurulurken hedefleri şu şekilde sıralamıştır:

Öğrenciler;

"i-Kilisenin misyoner karakterini daha iyi kavrarlar ve Biblikal, teolojik ve tarihsel bilgiye dayanan misyolojik bir arka plan kazanırlar.

ii-Misyoloji disiplinindeki kaynakları ve araştırma metotlarını kullanma becerisi kazanırlar. Bu beceri, tez yazım süreciyle ortaya konulur.

iii- Misyoloji alanındaki eğitim ve araştırmalar esnasında odaklandıkları Antropoloji, Psikoloji ve Linguistik gibi bir yan disiplin ya da alanda uzmanlık kazanırlar. Ayrıca yoğunlaştıkları çalışma alanı ve bu alanın diğer disiplinlerle ilişkisi hakkında detaylı bilgi sahibi olurlar.

iv-Misyolojik problem ve meseleleri kavrama, bağımsız bir şekilde misyolojik araştırma yürütme ve neticede misyolojik cevap ve stratejiler üretme yeteneği kazanırlar.

v -Misyon alanında akademik tartışma ve kritik etme donanımı ve kabiliyeti kazanırlar.

vi-Aldıkları misyolojik eğitim ve stratejik teknikleri, gelecekte karşılaşacakları özel durumlara uygulayabilme bilgi ve becerisi elde ederler.

vii-Çeşitli misyon alanlarında lider pozisyonlarda çalışıp bu programa katılanlar, aldıkları eğitim sayesinde sahip oldukları liderlik vasfını çevrelerinde daha etkili bir şekilde kullanma yetisi elde ederler.

viii-Misyonerlik faaliyetlerini etkileyen antropolojik ve sosyolojik dinamikleri kavrayıp, bunun bir sonucu olarak farklı ve çok kültürlü toplumlarda daha etkili misyonerlik yapabilme kabiliyeti kazanırlar.

ix-Formel ve formel olmayan yollarla öğrenilen ve tecrübe edilen misyonerlikle ilgili hususları, alanda faaliyet yürütmek isteyen diğer insanlara öğretme bilgi ve becerisi elde ederler" (Turan, 2010c, s. 40).

Günümüzde Batı ülkelerinin birçoğunda misyoloji (missiology) bölümleri bulunmaktadır. Kiliselerin ekonomik destekle bulunduğu bu bölümlerde din görevlileri bilhassa Hristiyan olmayan toplumlarda misyonerlik görevinde bulunacak kişileri eğitmektedir.

Katılımcıların Misyoloji hakkındaki görüşler şu şekildedir:

Şunu söyleyebilirim ki bugünkü bizim bahsettiğimiz ilahiyat ya da İslami ilimler fakültesindeki bazı kişilerce hep şu soru aklımıza gelmiştir. Bir gün biri bize gelirse ben 'Müslüman olmak istiyorum' derse ve onun nasıl Müslüman yapabilirim konusunda İlahiyatçı arkadaşlarımızın çok fazla bir cevabı yoktur. Bu konuda bir metodumuz yok. Ama bakıyorsun Batıda misyonerlik faaliyetleri daha kurumsallaşmış olduğu için küreselleşmenin etkisi ile beraber daha rahat insanlara ulaşabileceklerini bildikleri için böyle bir kürsü kurulmuş. Bizde böyle İhtiyaç var ama bizde onun ihtiyaç olarak bilinmesi

hususunda hassasiyet yok. Bugünkü ilahiyat fakültelerinde Müslüman olmayan insanlara Müslümanlığı tanıtmak gerekirse onları Müslüman yapmak ile ilgili çeşitli metotlar geliştirmek gibi bir unsur yok. Biz bu açığı bir din sosyolojisi, din psikolojisi gibi derslerde ara ara kapatmaya çalışıyoruz. (G2,30,Araş.Gör.,2018)

Misyonerliğin, retoriğe, paraya, ikna etmeye dayalı, zarara dayalı olduğu tarihte görülmüştür. Elbette istisnası vardır ama Pavlus'un bahsettiği yöntemi unutmamak lazım. Misyonerlik eğitimi alan kişiler hitap edecekleri toplumun dinini dilini, kültürünü, tarihini öğreniyor. Ve amaçları sadece Hristiyanlaştırmaktır ne şekilde yapıldığının bir önemi yok onlar için. (G1,47,Prof.,2018)

Cevaplardan anlaşılacağı üzere Misyoloji bölümlerinin işleyişinin hakkındaki görüşün olumlu olduğu, tebliğ ve irşad faaliyetlerinin de bir metot çerçevesinde yapılması gerektiği; Misyoloji bölümlerinin işlevinin olumsuz olduğu, misyonerliğin sömürge faaliyetleri için kullanıldığı şeklinde iki tür görüş mevcuttur.

2.7. Tebliğ ve İrşad Metodunun İlahiyat Fakültelerinde Bir Disiplin Olarak Tahayyül İmkânı

İlahiyat fakültelerinden mezun olan öğrenciler camilerde din görevlisi, müftü, vaiz veya din kültürü öğretmeni olabilmektedir. Müfredat, şu anda, özel olarak tebliğ ve irşad metodunun işlendiği bir ders içermemektedir.

Katılımcıların tebliğ ve irşad metodunun ilahiyat fakültelerinde bir disiplin haline getirilebilme imkânı, bu konuda görüş ve önerileri hakkında şunları dile getirmişlerdir:

Müfredatımız içinde zorunlu olarak bir tebliğ dersi yok yani direk tebliği esas alan bir dersimiz yok ama her dersimizin az ve dağınık da olsa bir tebliğ boyutu var. Müfredatımızın seçmeli dersler kısmında 'Hitabet ve Mesleki Uygulamalar' dersi ile Din Hizmetleri Uygulaması' olmak üzere iki dersimiz vardı fakat şu anda müfredatta yok. Bunu öğrencilerimizin seçmeleri durumunda tebliğin esasları, hitabetin esasları, dinleme üslup esasları şeklinde bir içerikle öğrencilerimize sunabiliriz. Tabi ki isteğim Fakültemizde tebliğin kriterleri üzerine inşa edilen bir dersin olmasıdır. Bu, fakülteye katkı sağlar diye düşünüyorum. (G4,45,Dr.2018)

İslam'da Tebliğ ve irşad anlayışının bir Metoda, bir tür derse ya da kürsüye ihtiyacı olduğunu kanaatindeyim. Tebliğ görevi daha sistematik bir şekilde yapılabilir. (G2,30,Araş.Gör.,2018)

İslam'da tebliğ söz değil davranışa dayalıdır. İslam tarihinde medreselerde İslam tebliğ irşad usulü ve esasları diye bir ders olmamıştır. İslami tebliğde psikolojik dil daha önemlidir. İslam'da çoğalmaktan yani nicelikten ziyade nitelik önemlidir. Bu yüzden bir metoda ihtiyaç yoktur. (G1,47,Prof.,2018)

İlahiyatta sosyal bilimlerin tamamı var Tarih, Sosyoloji, Psikoloji, Felsefe gibi. Ama birebir tebliğ ve irşad metoduna yönelik olması, sistematik olarak yapılması daha iyi olur. Çünkü İslamiyet'in sadece Teolojik, Metafizik değil Fen Bilimleri ile ilgilenmesi gereken bir boyutu da var. Argümanlarınızı sebep-sonuç ilişkisine oturttuğunuz zaman daha güçlü olur. Benim kendi kanaatim önce ilahiyat fakültelerinin yükünün azaltılıp sonra Tematik fakültelerin kurulması lazım. Çünkü ilahiyatta sadece İslami ilimler okutulmuyor aynı zamanda diğer bilimler de az da olsa mevcut. Bu şekilde yelpaze genişliyor. Bu yelpazenin daraltılıp derinleştirilmesi gerekiyor. Örneğin Tebliğ görevinde bulunmak isteyen öğrenciler sadece tebliğ ve irşad ile alakalı dersleri daha yoğun almalı. Din Felsefesi, Kelam, İnanç Problemleri, Psikoloji, Sosyoloji, Din Eğitimi gibi... (G3,40,Doç.,2018)

Bingöl Üniversitesi'nin paylaştığı verilere göre 2018 yılında Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 809 öğrencinin kaydı bulunmaktadır (www.sp.gov.tr).

Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde tebliğ ve irşad disiplinin imkânı üzerine katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

Müfredatların hazırlanması genel itibari ile fakültelerin sorumluluklarında fakülte yönetim kurulları toplanır böyle bir dersin zorunlu olmasını arzular bunu senatoya iletir senato karar verirse bu ders müfredata girebilir böyle bir imkânımız var. Bunun için bir çalışma başlatılabilir. (G4,45,Dr.2018)

Bu biraz da öğrencilerin ilgisine bağlı. Çünkü tebliğ ve irşad ek bir kabiliyet, ek bir ilgi gerektiren bir anlayış. Bu konuda ilahiyatta tek başına konulan bir ders yeterli olmayacaktır. Bu görevde bulanacak olanlar kendilerini yetiştirmek durumundadır. (G3,40,Doç.2018)

3. SONUÇ

Evrensellik iddiasında bulunan dinler arasında olan Hristiyanlık ve İslamiyet'in toplumsal hayattaki etki alanı ve bu alanı kuşatan unsurlar azımsanmayacak derecede büyüktür. Dünya üzerinde birçok problemin bu iki evrensel dinin eksik, yanlış anlaşılmasından veya yanlış yollarla anlatılmaya çalışılmasından kaynaklandığı iddia edilmektedir. Dinlerin yayılcı politikası ve bu bağlamda yürüttükleri faaliyetler, global bir köy olarak nitelendirilen ve başkalarına ulaşma isteğinin elektronik mesaj hızından daha az sürede gerçekleştiği çağdaş dünyayı zannedildiğinden daha fazla etkilemektedir. Örneğin bazı düşünürler globalleşmeyi hâkim kültürün inanç ve değerlerinin benimsenmesi süreci olarak nitelendirmektedir. Böylece hâkim sistemin-kapitalizmim- diğer saç ayağının da kültürel emperyalizm olduğu öne sürülmektedir. Bu durum kültürel emperyalizm ile kol kola yürüdüğü iddia edilen misyonerlik öğretisine pek sıcak bakılmamasına sebep olmaktadır. Bu durumun Hristiyanlık üzerindeki kötü etkisi bir yana; gerek ekonomik gerek kültürel emperyalizmin dünya üzerinde yol açtığı yıkım oldukça fazladır.

Elbette yukarıda da belirtildiği üzere dünya üzerinde ağır patolojik hasarların sebebi sadece Hristiyanlığın yanlış yollarla yapılmasından kaynaklanmamaktadır. Aynı zamanda İslamiyet'in yanlış anlaşılması da bu yıkımın sebepleri arasındadır. İslamiyet'in yanlış anlaşıldığı kanısına basit bir tanımının yapılması ile dahi varmak mümkündür. Zira 'selam' kökünden türeyen 'esenlik, barış' anlamlarını taşıyan İslam kavramının günümüzde terör ve şiddet gibi kavramlarla neredeyse bütünleştirilmiş olması bir yerlerde bir yanlış anlaşılma olduğu kanısını doğurmaktadır. Bu bağlamda İslamiyet'in cephe yerine kürsüde temsil edilmesinin ve anlaşılmaya çalışılmasının, tebliğ faaliyetlerinin silahlı örgütlerden ziyade akademik camia tarafından yapılmasının İslam dünyasındaki birçok problemin çözülmesine sebep olacağı düşüncesini taşımaktayız. Bu bağlamda çalışmamız İslam'da bir davet şekli olarak tebliğ ve irşad anlayışının ilahiyat fakültelerinde bir disiplin olarak tahayyül imkânı üzerinedir. Tebliğ ile arasında fark bulunsa da misyonerliğin üniversitede misyoloji bölümleri ile sistematik şekilde yürütülüyor olması ve Hristiyanlığın akademik ortamda ifade şekli olması hasebiyle misyoloji bölümleri örnek olarak gösterilmiştir. Böylece Bingöl Üniversitesi'nde 3 "öğretim üyesi" ve 1 "öğretim üyesi dışındaki öğretim elemanı" ile görüşme yapılmış akademideki temsilcilerin araştırmacının temel sorusu ve yan soruları üzerine görüşleri ele alınmıştır. Katılımcılar, her Müslümanın tebliğ ve irşad faaliyetlerinde bulunmasının gerekli olduğu düşüncesini paylaşmaktadır. Bunun sebepleri arasında tebliğin aslında toplumu ve insanları iyileştirmeye yönelik bir işlevinin olduğunun düşünülmesi bulunmaktadır. Katılımcıların Misyon-Tebliğ bağlamında Hristiyanlık ve Müslümanlık arasındaki farkı misyonerliğin zorlama tebliğin ise gönüllük esasına dayalı olması; misyonerliğin sosyo-politik tebliğ ve irşad anlayışının din kaynaklı olması; misyonerliğin kurumsallaşmış tebliğ ve irşadın ise bireysel yollarla yapılıyor olması şeklinde belirttikleri görülmüştür.

Genel itibari ile misyonerlik faaliyetlerine pek olumlu bakılmamaktadır. Misyonerliğin bir sömürme süreci olduğu, Misyon Bilimin/Misyoloji'nin ise bu sürece ortaklık ettiği savunulmaktadır bu bağlamda İslam'daki tebliğ-irşad faaliyetlerini yürütürken örnek alınmasının mümkün olmadığı görüşü mevcuttur. Ancak Misyoloji'nin amacından ziyade işleyişinin örnek alınarak, tebliğ ve irşad faaliyetlerinin de sistematik bir şekilde yapılmasına ilahiyat fakültelerinde tebliğ bağlamında böyle bir disipline ihtiyaç duyulduğuna dair görüşler de bulunmaktadır. Müslümanlarca tebliğ faaliyetlerinin her zaman sürdürüldüğü fakat bunun bir metot çerçevesinde gerçekleştirilmediği ifade edilmiştir. Tebliğ ve irşad metodunun ilahiyat fakültelerinde bir disiplin haline getirilebilme imkânı, konusunda metoda/disipline ihtiyaç olamadığı şeklindeki görüşün yanında İlahiyat fakültelerinde derslerin tebliğ ile dolaylı da olsa zaten bağlantılı olduğu ama belli bir sistematige oturtulması gerektiği görüşü de mevcuttur.

Bu konudaki önerilerden biri ilahiyat fakültelerinde insani, teolojik, metafizik bilimlerin yanında doğa bilimlerinin de yer alması gerektiği, argümanların sebep-sonuç ilişkisine oturtulduğu ölçüde güçlü olacağı üzerinedir. Bir diğer öneri, ilahiyat fakültelerinin yükünün azaltılıp tematik fakültelerin kurulması üzerinedir. Bu tematik fakülte önerisi, öğrencilerin seçtikleri alanlarla ilgili dersleri yoğun bir şekilde görüp içselleştirmesine dayanmaktadır. Örneğin; Mübelliğ olmak isteyen öğrencilerin tebliğ ve irşad konusunda uzmanlaşmalarını sağlayacak olan Din Felsefesi, Kelam, İnanç Problemleri, Psikoloji, Sosyoloji, Antropoloji, Din Eğitimi vb. dersleri daha yoğun bir şekilde almaları sağlanacak böylelikle öğrenciler görevlerini daha kolay ve verimli ihya edebileceklerdir.

Sonuç olarak Bingöl Üniversitesi'nin tebliğ ve irşad anlayışının bir disiplin olarak tezahürü ile alakalı talep ve ihtiyaç konusunda ittifak edildiği takdirde böyle bir disiplinin kurulmasına öncülük edebileceği ifade edilmiştir.

KAYNAKÇA

- AÇIK, F. (2015), İslam Medeniyetinin Oluşum Sürecinin Göç ve Toplumsal Değişme İlişkisi Bağlamında İncelenmesi, Hicret ve Endülüs Medeniyetinin Tecrübesi, *Doktora Tezi*. Samsun.
- AĞIRMAN, M. (2007), Hz. Peygamberin Mescidde Yaptığı Sohbetler, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.
- AKBAŞ, M. (2011), Hz. Ömer Dönemindeki Fetihlerin Ardından Gerçekleştirilen Tebliğ Faliyetleri (Irak, Suriye, Cezire, Mısır ve Orta Asya), *Mardin Artuklu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 115-137.
- AKSÖZ, A. (2018), *Cemaati İslami Pakistan*, <http://www.gzt.com> adresinden alındı
- AKSOY, M. A. (2010), Suffa Ashabı ve İslam Hukukunun Oluşmasına Etkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, *Doktora Tezi*.
- AKSU, A. (2018), İslamda Davet ve Davet Mektupları Üzerine Bazı Mülahazalar, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7-33.
- AKYÜZ, N. (2002), *Din Sosyolojisi*, Ankara: Nadir.
- AKYÜZ, O. (2007), *Misyonerlerin Faliyetleri ve Propaganda Teknikleri*, İstanbul: Neden.
- ARNOLD, T. W. (2007), *İslam'ın Tebliğ Tarihi*, İstanbul: İnkılab Yayınları.
- AYDIN, M. (2015), *Tarihsel İsa İmanın Mesih'i'nden Tarihin İsa'sına*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- BARDAKÇI, M. N. (2016), *Doğuştan Günümüze Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- BOYACIOĞLU, R. (1996), İslam İnsan Hz. Muhammed ve Evrensellik, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1.
- DEMİRCİ, M. (2013), *Kur'an'ın Ana Konuları*, İstanbul : İFAV Yayınları.
- EI-İSFEHANI, R. (2012), *Müfredat Kur'an Kavramları Sözlüğü*, İstanbul: Çıra Yayınları.
- ERBAŞ, A. (2015), *Hıristiyanlık'ta Reform ve Protestanlık Tarihi*, İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- ERDEM, M. (1999), Misyonelik ve Kırgızistan'da Misyoner Faaliyetler. *Dini Araştırmalar*, 3.
- FAYDA, M. (1982), İslamiyet'in Güney Arabistana Yayılışı, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Doktora Tezi*.
- FAYDA, M. (2019), *TDV İslam Ansiklopedisi*, <http://islamansiklopedisi.org.tr> adresinden alındı
- GÜNDÜZ, Ş. (2002), *Misyonerlik:Hıristiyan MisyonerlerYöntemleri ve Türkiye'ye Yönelik Faliyetleri*, Kaknüs.
- GÜNDÜZ, Ş. (2005), *Misyonerlik*, Ankara: Diyanet İşleri Yayınları.
- GÜNDÜZ, Ş. (2006), Pavlusun Hıristiyan Geleneğindeki Merkeziliği/Belirleyiciliği, C. Batuk içinde, *Pavlusu Düşünmek*, Ankara: Ankara Okulları.

- GÜNDÜZ, Ş. (2009), *Misyonerlik*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- GÜNDÜZ, Ş. (2017a), *Din ve İnanç Sözlüğü*, İstanbul: Vadi Yayınları.
- GÜNDÜZ, Ş. (2017b), *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- GÜNGÖR, E. (2012), *Türkiye'de Misyoner Faaliyetleri*, İstanbul: Ötüken.
- HACIMÜFTÜOĞLU, E. (2014), Kur'an-ı Kerim' de İrşad Bağlamında "Mücadele" Kavramının Kullanılması, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- HAJDARI, S. A. (2016, 12 12), *Tarihi Süreç İçerisinde Misyonerlik ve Misyonerlerin Yetim Faaliyetleri*, 11,03, 2018 tarihinde [www.insamer.com](https://insamer.com): https://insamer.com/tr/tarihi-surec-icerisinde-misyonerlik-ve-misyonerlerin-yetim-faaliyetleri_454.html adresinden alındı
- HAMİDULLAH, M. (2016), *İslam Müesseselerine Giriş*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- HAMİDULLAH, M. (2018), *İslam Peygamberi*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- HARMAN, Ö. F. (2004), Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetlerin Tartışmalı İlimi Toplantılar Dizisi, İstanbul.
- ÜNAL, A. (2005), Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik, *Dinler Tarihi Araştırmaları*, Ankara.
- KALIN, İ. (2013), *İslam ve Batı*, İstanbul: İSAM .
- KARAMAN, F. (2006), *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı .
- KLAVUZ, A. S. (2018), *Ana Hatları İle İslam Akaidi ve Kelama Giriş*, İstanbul: Ensar Yayınları.
- OKUMUŞ, E. (2008), Küresel Durum Poblemleri Evrensel Bakış ve İslam, *Diyanet İşleri Dergisi*.
- OKUMUŞLAR, M. (2007), Kuran'da Tebliğ Davet ve Emir -Nehiy Kavramlarının Eğitim Felsefesi Açısından Değerlendirilmesi, *Marife*, 93-104.
- ÖLMEZ, M. (2013), Kur'an- ı Kerim' Peygambere Emredilen Tebliğ Metodları, *Yüksek Lisans Tezi*. Konya.
- ÖZDEMİR, M. (2006), Fetih Tebliğ İlişkisi, *Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- ŞANVER, M. (2000), Dini Tebliğ Ve Öğretimde Metodun Önemi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 433.
- TAŞCI, E. (2006), Din Sosyolojisi Açısından Misyonerlik ve Günümüz İslam Toplulukları, Marmara Üniversitesi, SBE, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- TOPALOĞLU, B. (2016), *TDV İslam Ansiklopedisi*, Mayıs 10, 2019 tarihinde TDV İslam Ansiklopedisi Web Sitesi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/irşad> adresinden alındı
- TURAN, S. (2006), *Pavlus Misyonerliğinin Kurucusu*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- TURAN, S. (2010a), Akademik Bir Disiplin Olarak Misyolojinin Tarihçesi, *Marife*, 27-41.
- TURAN, S. (2010b), Alexander Duff ve Hıristiyan Tarihinin İlk Misyon Kürsüsü, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 251-268.
- TURAN, S. (2010c), Misyondan Misyoloji'ye Misyolojinin Hıristiyan Misyon Anlayışına Katkıları, *Doktora Tezi*, Samsun.
- YAKIT, D. A. (2006), *Miyon ve İnciller Misyonerliğinin Tarihsel Kökenleri*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- YİĞİT, İ. (2011), Hz. Peygamberin Medine Dönemi Faaliyetleri, *Milletlerarası İlimi Toplantı*, 169-188.
- ZENGÜL, E. (2007), Ankara'daki Protestan Faaliyetleri, Ankara Üniversitesi, SBE, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.